OBS! Utskriven version kan vara inaktuell.
Senaste versionen hittar du via intranätet under "styrande dokument" eller vårdgivarwebben.

Region Halland

Gäller för: Kvinnokliniken Hallands sjukhus;
Privata gynekologimottagningar

Sexuellt övergrepp – utsatta kvinnor, barn och ungdomar ≥13 år

Hitta i dokumentet

Barn
Psykologiskt bemötande - krishantering
Rättsmedicinsk undersökning och spårsäkring
Medicinsk vård
Uppföljning
Referens
Länkar
Uppdaterat från föregående version

Komplett spårsäkring rekommenderas upp till och med 7 dygn. Upp till 14 dygn efter övergrepp om det finns anledning att tro att det kan finnas spår kvar. Har det gått mer än 7 dygn erbjud alltid provtagning för STI, kropps-/gynundersökning och psykologiskt omhändertagande

Barn

Barn ≥13 år handläggs primärt av gynekolog i Halmstad respektive Varberg, men stäms med fördel av med barnläkare vid omognad kring doser, ytterligare provtagning etc.
Yngre barn eller vid omognad handläggs primärt av barnläkare i Halmstad, gynekolog bistår med spårsäkring. Gynekolog eller barnläkare gör mognadsbedömning. Vid transport till barnklinik ska mognadsbedömning vara gjord av läkare på plats innan transport och barnläkare kontaktas innan transport för planering.
Vid behov av inneliggande vård ska barn i huvudsak vårdas på barnavdelning gäller även barn ≥13 år, alltid om <16 år.
Orosanmälan ska göras när det är ett barn <18 år.

Möjlighet finns för sjukvårdspersonal att göra polisanmälan och bör övervägas vid sexualbrott mot barn.

Psykologiskt bemötande - krishantering

En våldtagen patient ska betraktas befinna sig i akut psykisk kris, ofta i chockfas. Hon kan bete sig förvirrat och osäkert, uppleva hela tillvaron som kaotisk och att hon saknar känsla av kontroll. ”Vad som helst kan när som helst hända”.

Att tänka på:

- Patienten bör **inte lämnas ensam.** Behöver närvaro, trygghet, gärna en filt.
- Orosanmälan ska övervägas även vid vuxen patient om patienten har barn i hemmet (bör göras t.ex om den andra vårdnadshavaren är skyldig eller om förälderns mående bedöms kunna påverka barnet).
- **Mat och dryck bör undvikas tills smittspårning är gjord.**
  Undersökning är frivillig även om den begärs av polisen.
- **Informera om vilka undersökningar som erbjuds och varför**. All undersökning och spårsäkring sker på patientens villkor, det är viktigt att försöka återskapa en känsla av kontroll hos patienten. Patienter som inte vill medverka till undersökning ska inte tvingas, däremot kan man resonera med patienten och erbjuda begränsad undersökning av synliga kroppsdelar och självtopsning.
- Informera om att dokumentationen av undersökningen kan begäras ut av polisen och ligga till grund för ett eventuellt rättsintyg.
- **Omvårdnadspersonal** ska vara närvarande under hela undersökningen. Vid anamnesen endast om kvinnan önskar. Dokumentera tid och namn på närvarande personal. Medföljande polis ska som regel inte vara med, deltar enbart om kvinnan vill.
  Förberedelser inför undersökning - Checklista - Varberg
  Förberedelser inför undersökning – Checklista – Halmstad

Rättsmedicinsk undersökning och spårsäkring

Eftersträva att undersöka ostört och utan medföljande, lämna sökare/telefon.

NCK-Guide

- Finns polisrapport? Kräv att ta del av den! Finns det något specifikt som polisen önskar få undersökt.
- Guiden fylls i för hand, med svart eller blå kulspetspenna.
- Originalet är journalhandling och ska till sekreterare på gynmottagningen för skanning. Polisen får begära ut kopia därifrån. Får akut enbart ta med sig lådan med spårsäkringsproverna.
- **Skriv relevant anamnes** i Guiden. Viktigt med sådant som kan ha betydelse för själva spårsäkringen såsom var och hur förövaren kan ha lämnat spår på kroppen. Slag, knuffar, tillhyggen? Ejakulation? Tvättat/duschat? Sista frivilliga samlag? Kondom? Anal penetration? Om ja rekommenderas proctoskopi och provtagning analt.
- Mycket viktigt beskriva genitala skador tydligt och detaljerat, då foto här undviks. (Spricka? Avskrapning? Missfärgning? - skarpt avgränsad el diffus?)

Jourhavande rättsmedicinare finns alltid tillgänglig. Kontakt förmedlas av polisen vid behov. För rådgivning kan man själv ringa till Rättsmedicin (Göteborg) på 010-483 44 35 och under jourtid kan man kopplas vidare till den beredskapshavande rättsläkaren.

Spårsäkring

- Använd handskar och munskydd vid undersökning och provtagning.
- Max yta 5 x 5 cm per tops, använd fler tops vid större yta.
- Vid ”fuktad tops” endast 1-2 droppar fysiologiskt koksalt, för mycket vätska kan ”späda ut” spåret.
- Direkt mikroskopi av vaginalsekret för påvisande av spermier. Om spermier (döda eller levande) ses kan glaset skickas för DNA-analys: märks och läggs i påse i lådan.
- **På jourtid är det läkarens ansvar att låsa in lådan med spårsäkringssatsen till nästkommande vardag.** OBS, NCK-guiden ska inte ligga i lådan. I Halmstad i läkemedelsrummet på förlossningen och i Varberg i läkemedelsrummet på avdelning 1A, under 1A:s sommarstängning i läkemedelsrummet på förlossningen Varberg. Spårsäkringssatsen ska läggas i kylen med tanke på proverna.

Fotografering
Bild tas med avsedda mobilkameror. Tag både en närbild och avståndsbild på varje skada (Vid behov kan avståndsbild på flera skador samtidigt vara tillräckligt). Använd dagsljus om möjligt, annars ”takljus”. Använd klistermärkeslinjaler som finns med i kittet.
På mottagningen kan kolposkopet användas för fotografering

Obs. Undvik att fotografera ansikte.
Obs. Undvik att fotografera genitalia. Oerhört viktigt med tydliga beskrivningar av genitala skador (spricka jmf avskrapning i slemhinnan, är missfärgning skarpt avgränsad eller diffus, mm).

Journal
Skriv under mallen; Besöksanteckning, Dold 1177 Journal. Informera patienten om att besöket dokumenteras under denna mall och därmed inte kan läsas i 1177. Erbjud journalgenomgång vid återbesök. Överväg att spärra journal. Skriv i journalen noggrann beskrivning av undersökningen - viktigt vid uppföljning och vid rättsintyg. Vid önskemål om journalkopior skickas endast det som är relevant till aktuell händelse. Ibland önskar utredare fullständiga journaler, då görs menprövning av chef innan utlämnande.

Rättsintyg
Utfärdas endast på begäran av polis eller åklagare. Samtycke från målsägande ska inhämtas innan rättsintyg utfärdas, men krävs inte vid misstanke om brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år - görs vanligtvis av polisen.

Rättsintyg utfärdas i första hand av läkare på de sex rättsmedicinska enheterna, begäran kan hänvisas dit där man kan använda dokumentation som underlag.

Medicinsk vård

Medicinsk och psykosocial anamnes inklusive preventivmedel och sista mens dokumenteras i journalen. I övrigt kan man hänvisa till inskannad ifylld guide.

Provtagning

Vid gynekologisk undersökning använd reducerad mängd glidmedel men inte bara vatten som uttryckt i NCK-guiden. Använd gärna kolposkop för att bättre se små rifter.

- Klamydia/Gonorré vagina/rektum/svalg utifrån anamnes.
- Blodprov
  - Blodprov NCK-guiden, dessa rör finns i en låda i spårsäkringskitet.
  - S-HIVscreen, HBsAG, HCV-ak
  - S-Syfilis
  - S-HBs-ak, Om patienten är osäker på tidigare vaccination av hepatit B
  - S-Etanol, Eventuellt tas detta prov efter ordination av ansvarig läkare
- Proverna ska tas av legitimerad personal av legala skäl.
  OBS! Signering och tidsangivelse på provrören som läggs i lådan.
- Ta U-hCG
- Urinprov, dessa rör finns i en låda i spårsäkringskitet.
- Drogprov skickas för analys på läkarordination endast vid mycket stark misstanke på ofrivillig drogning av benzodiazepiner, barbiturater, Z-droger eller GHB och patient söker inom de närmaste dygnen efter händelsen. (OBS! Viktigt att invänta slutgiltigt svar på drogscreening då falskt positiva svar kan visas i det preliminära utlåtandet).

Profylaktisk behandling vid akutbesök

- **Erbjud akut-p-piller vid behov**, I första hand EllaOne som kan ges upp till 5 dygn efter övergreppet. Om patient står på p-piller (kombinerade eller enbart progesteron) men missat tablett kan NorLevo ges om inom 24h från övergreppet. Annars kan EllaOne ges men pålitlig barriärmetod måste användas fram till nästa mens. EllaOne är kontraindicerat vid svår astma med per oral glukokortikoidbehandling. Se vårdriktlinje Postcoital antikonception.
- **Hepatitvaccinering erbjuds** och rekommenderas alla inom 14 dagar efter övergrepp, som inte är vaccinerade sedan tidigare. Vid osäkerhet rekommenderas vaccination. Första dosen ges vid akutbesök.
  Varberg: Läkare ansvarar för att hälsodeklaration gällande vaccin fylls i och skrivs under av patient samt ger muntlig ordination till ssk. Vaccinationen ska även ordineras i Cosmic. ID-märk samt klistra på vaccinationens LOTnummer på hälsodeklaration. Hälsodeklarationen lämnas närmaste vardag till ssk/bmo på Gynmottagningen som registrerar i Mitt Vaccin och ordnar uppföljning.
  MittVaccin efterregistering - Hälsodeklaration vaccination
- **Ställningstagande till HIV-profylax.** Endast aktuellt om sexualbrottet skett inom 36 timmar och om det anamnestiskt framkommer särskild risk. Gärningsperson känd HIV-positiv? Intravenös missbrukare? Känd riskgrupp? Rådgör med infektionsjour vid behov.

Psykosocialt omhändertagande

- Gör alltid en bedömning av patientens eventuella **behov av akut skydd**. Vid behov kontaktas socialtjänsten/sociala jouren.

- **Värdera krisreaktion och eventuellt behov av sjukskrivning.** Sjukskrivning högst 2 veckor, men det är en fördel att vänta till efter eventuellt kuratorsbesök. Läkarutlåtande - Tillfällig föräldrapenning skrivs för barn 12–16 år och Läkarutlåtande tillfällig föräldrapenning för ett allvarligt sjukt barn som inte fyllt 18 år kan skrivas upp till 18 år. Blanketter finns på Försäkringskassan: Intyg och utlåtande för vård av barn (vab) - Försäkringskassan
- **Rekommendera alltid kuratorsstöd.** Informera patienten om att kurator kommer att ringa upp inom en vecka.
- **Ge patienten informationsblad med telefonnummer till kontakt- och stödpersoner** (barnmorskemottagningen, Kvinnofridslinjen m.m).
- Ställningstagande till sömnmedel, T Propavan 25 mg 10 st, T Atarax 25 mg, 25 st. Att föredra framför vanebildande bensodiazepiner eller Zopiklon (som kan förstärka mardrömmar, och försämra ev. PTSD). Det kan vara en fördel att avvakta med sömnmedel några dagar.

Uppföljning

- Vid besök på jourtid ska **barnmorska på Gyn-mottagningen informeras följande arbetsdag.** Barnmorska ansvarar för att kurator blir informerad om patienten önskar kontakt.
- **Återbesök om cirka 3 veckor till barnmorska.**
  - Information om provsvar. Graviditetstest samt nytt klamydiaprov.
  - Erbjud journalgenomgång.
  - Graviditetstest och klamydiaprov.
  - Vaccination dos 2 mot hepatit B (Engerix-B) och remiss till infektionsmottaning/vårdcentral för vidare vaccinering (dos 3 efter 6 veckor och dos 4 efter 6–12 månader) Vid vidare vaccinering på vårdcentral informeras patienten också om att kontakt sin vårdcentral för att boka tid.
- Kontroll provtagning läggs upp av barnmorska för patienten att ta på vårdcentral eller Provtagningen på sjukhuset. Patienten ska själv boka tid för provtagning.
  - 3 månader efter akutbesök: HIVscreen, HBsAG, HCV-ak samt HBc-ak. HBs-ak, Syfilis
  - 6 månader efter akutbesök: HbsAG, HBc-ak, HCV-ak. Om HIV-profylax givits ska även nytt HIV-test tas.
  -

Referens

Jacob Billfeldt, överläkare Infektionskliniken

Ebba Winther och Jannie Eklund, läkare Barnkliniken

Region Halland

Gäller för: Kvinnokliniken Hallands sjukhus;
Privata gynekologimottagningar

Länkar

NCK Guide för omhändertagande vid sexuella övergrepp

Lag (2005:225) om rättsintyg i anledning av brott | Sveriges riksdag

Blankett: Fotografering vid misshandel - identitetsblad

Rutin: Polisärende – administration – KK HS

Riktlinje: Barn - akut gynekologisk vård

Uppdaterat från föregående version

Uppdaterad på grund av systembyte under rubrik **Journal**. ”Skriv under mallen; Besöksanteckning, Dold 1177 Journal. Informera patienten om att besöket dokumenteras under denna mall och därmed inte kan läsas i 1177.”
Ersätter 2025-11-17